

ΤΟ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ: ANIXEYTES

ΤΟ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ: ΑΝΙ~~Χ~~ΝΕΥΤΕΣ

Ξημέρωμα στο κάστρο...

Μια γυναικεία φιγούρα περπατά αργά στο εσωτερικό μονοπάτι των τειχών...

Είναι η Κυρά και Αρχόντισσα του τόπου τούτου που Ρέθεμος τον λένε. Γεννημένη στον αφρό της θάλασσας μια νύχτα με ολόγιομο φεγγάρι έχει τη δύναμη ό,τι είναι δικό της να το προστατεύει από τη Λήθη και να το στολίζει με την αιώνια Ειρήνη και Ομορφιά.

Ρίχνει μια τελευταία ματιά στην πόλη της που, καθώς ξημερώνει, μοιάζει να αφήνεται να χαλικά στη γαλάζια ρέμβη και ψιθυρίζει: «Ο τόπος της νιότης μου με το Χρυσό Φως...».

Βιαστικά περπατά τώρα στο άλλο μονοπάτι, το πλακόστρωτο, που οδηγεί στην Πόρτα τη Μεγάλη, στην Έμβαση της Καστροπολιτείας. Κατηφορίζοντας, πότε-πότε φτάνει στα αυτιά της, σαν απόκοσμο, το κελάρυσμα του νερού ανάκατο με το θρόισμα που κάνουν τα φυλλάματα.

Και νάτη! Έφτασε στη Μενεξεδένια Πύλη και περνά γρήγορα μέσα. Σαστίζει... Εκεί που κάποτε υπήρχαν ήχοι, χρώματα, εικόνες, τώρα όλα μοιάζουν θλιμμένα, σιωπηλά... Δεν συλλογιέται πια, έχει αποφασίσει.

«Όλα θα ζωντανέψουν ξανά» μουρμουρά. «Όλα θα λάμψουν πάλι, θα γίνουν ωραιότερα από πριν. Κι ο τρόπος είναι ένας... Μέσα απ' το βλέμμα και τις πράξεις των παιδιών θα αναστηθεί ο τόπος μου. Γιατί μόνο αυτά μπορούν να υψώσουν τις Ιδέες πάνω από τα Υλικά Πράγματα, μόνο αυτά έχουν τη δύναμη να κάνουν το Αιώνιο να αλλάξει Προσωπεία... Αυτά λοιπόν θα αγωνιστούν στον πιο δύσκολο αγώνα, τον Πνευματικό. Και στον πιο Άξιο, τον πιο Υπομονετικό τον πιο Μελετηρό, εγώ θα δώσω τον πιο εκλεκτό θησαυρό μου, το Χρυσό Κλειδί της Πόλης. Και θα ανοίξει η πόρτα του Αύριου ξανά...»

Δακρυσμένη σκύβει και φιλά το αγιασμένο χώμα. Κάθεται σταυροπόδι στη νοτισμένη γη, ξεφυλλίζει το μικρό δερματόδετο ημερολόγιό της, κοιτάζει ολόγυρα κι αφήνει τη σκέψη να γίνει οδηγός της γραφής της... Με τα φτερά της φαντασίας της αρχίζει να αποτυπώνει στο χαρτί τις εικόνες που αβίαστα ξεπροβάλλουν μπροστά της...

Ακούει τη φωνή του ντελάλη, σταθερή και βροντερή, να αναγγέλλει κάθε τι σημαντικό για τον τόπο, βλέπει το πλήθος των ανθρώπων της πόλης της να διαβαίνουν μπροστά της, απλοί του μόχθου και της καθημερινής επιβίωσης αλλά και λόγιοι που βιαστικοί προσπερνούν, κρατώντας τον χαρτοφύλακά τους, καθώς και δεσποινίδες που ξεκόβουν από τον περίπατό τους και ρίχνουν μια ματιά στο εμπόρευμα τουπραματευτή...

Ατέλειωτες εικόνες, πηγαίες αναμνήσεις, άνθρωποι και επαγγέλματα που δεν υπάρχουν πια, όλα θα αποτυπωθούν στη γραφή της για να ζωντανέψουν ξανά μέσα από το παιχνίδι!!

Ξεκινά λοιπόν...

Αγωγιάνης

Ο αγωγιάνης είναι επάγγελμα που συναντάμε προπολεμικά. Είναι ο «πρόδρομος» των αυτοκινητιστών. Πραγματοποιούσε επί πληρωμή ιδιωτικές μεταφορές εμπορευμάτων, κρασιών (σε ασκιά), διακινούσε ταξιδιώτες, ιδιώτες, γιατρούς για επίσκεψη σε ασθενείς, κρατικούς λειτουργούς για την εκτέλεση υπηρεσίας. Κυρίως μετέφερε δημητριακά (σιτάρι, καλαμπόκι), όσπρια, πατάτες ή κρέας για τον ανεφοδιασμό των κατοίκων. Επίσης, μετέφερε και επισκέπτες στις απομακρυσμένες γειτονιές. Λόγω των μεγάλων αποστάσεων μεταξύ των οικισμών, η μετακίνηση των ανθρώπων και η διακίνηση των προϊόντων με τα ζώα ήταν ο κυρίαρχος τρόπος μεταφοράς. Κι αυτό μέχρι τη δεκαετία του '20, που δεν υπήρχαν πολλά μεταφορικά μέσα, ενώ η έλλειψη δρόμων εμπόδιζε τις μεγάλες μετακινήσεις. Η αμοιβή του αγωγιάνη ήταν σχετικά καλή για κείνα τα χρόνια, όμως η δουλειά ήταν δύσκολη και εξαντλητική.

Βιβλιοδέτης

Δουλειά του βιβλιοδέτη είναι η συρραφή των φύλλων χειρόγραφου ή έντυπου και η ένωσή τους με προστατευμένο κάλυμμα –εξώφυλλο– ώστε να πάρουν τη μορφή βιβλίου. Τα πρώτα βιβλία ήταν γραμμένα σε πάπυρους και σε περγαμινές και για να τα προστατεύσουν χρησιμοποιούσαν δερμάτινους σάκους ή ξύλινα κιβώτια. Παλαιότερα στην πόλη μας το μοναδικό βιβλιοδετείο ήταν αυτό του Αριστόδημου Χατζηδάκη, το οποίο βρισκόταν πίσω από το ιερό της Μητρόπολης, στην οδό Μάρκου Μουσούρου 9. Σήμερα την τέχνη αυτή στο Ρέθυμνο την υπηρετεί η κ. Μαρία Μοσχονά, στο εργαστήριό της στην οδό Κριτοβουλίδου.

Γαλαζιάς

Για την παροχή του γάλακτος στις οικογένειες της πόλης υπεύθυνος ήταν ο γαλατάς. Ήταν ένας επαγγελματίας που φρόντιζε κάθε πρωί να παραλαμβάνει από τους κτηνοτρόφους των γύρω περιοχών φρέσκο γάλα. Αφού το έβραζε, γέμιζε τα γυάλινα μπουκάλια που είχε αραδιασμένα στον πάγκο του. Στη συνέχεια ο ίδιος και καμιά φορά και κάποιος βοηθός του, άφηναν το ζεστό ακόμα γάλα στο κατώφλι των σπιτιών για να προσφερθεί λίγο αργότερα στο πρωινό των παιδιών της οικογένειας. Η εξέλιξη της γαλακτοκομίας, που έφερε την παστερίωση του γάλακτος, οδήγησε αναπόφευκτα αυτό το επάγγελμα σε παρακμή. Τα γαλατάδικα της πόλης ήταν στη μικρή πλατεία έξω από το Λαογραφικό μουσείο. Το γαλατάδικο της οικογένειας Καλαϊτζιδάκη ήταν το πιο μεγάλο και βρισκόταν απέναντι από την είσοδο του Μουσείου. Στα ράφια του έβρισκες γιαούρτι, φέτα και ρυζόγαλο. Το μαγαζί έκλεινε στις 5 το απόγευμα και τα ράφια του ήταν πάντα άδεια.

Εφημεριδοπώλης

Η ενημέρωση του κόσμου πριν την εξέλιξη και εξάπλωση της τεχνολογίας γινόταν μέσα από τις εφημερίδες. Οι αθηναϊκές εφημερίδες έφταναν στο Ρέθυμνο αργά το απόγευμα, γύρω στις 7 μ.μ. από τα Χανιά. Τότε έπιανε δουλειά και ο πλανόδιος εφημεριδοπώλης, που έπρεπε στις λίγες ώρες που έμεναν ανοιχτά τα μαγαζιά και ο κόσμος κυκλοφορούσε στην αγορά να τις πουλήσει. Κρεμούσε σε ένα λουρί στον ώμο του όσες εφημερίδες μπορούσε (200-300 περίπου) και άρχιζε να γυρνάει βιαστικά στην πόλη. Οι πλανόδιοι εφημεριδοπώλες δεν είχαν κάποιο στέκι αλλά σύχναζαν όπου συγκεντρωνόταν ο κόσμος, στον Πλάτανο, στην Αρκαδίου, στην Εθνικής Αντιστάσεως. Εκτός από εφημερίδες, πουλούσαν περιοδικά και λαχεία.

Καθηγήτρια Πιάνου

Τους παλιότερους καιρούς, το πιάνο αποτελούσε αγαπημένο κομμάτι στα σπίτια πολλών κατοίκων της όμορφης πολιτείας μας. Οι δασκάλες της μουσικής, αυστηρές και τρυφερές ταυτόχρονα, συντρόφευαν την παιδική ηλικία πολλών παιδιών, κυρίως κοριτσιών, και οι γνώσεις τους χάρισαν στους μαθητές τους τη γνωριμία με τον δύσκολο αλλά και τόσο γοητευτικό κόσμο της Μουσικής! Πολλοί θυμούνται τις εξαιρετικές καθηγήτριες πιάνου, Δανάη στην οδό Καστρινογιαννάκη 45, απέναντι από τη Μητρόπολη, και την Κοκό Λιονή στην οδό Κορνάρου 21.

Καπέλας ή Πιλοποιός

Το καπέλο σε παλαιότερες εποχές το χρησιμοποιούσαν άνδρες και γυναίκες, όχι μόνον για να προστατευθούν από τις καιρικές συνθήκες αλλά και για λόγους αισθητικής. Επίσης μπορεί να ήταν και δηλωτικό επαγγέλματος ή εξάρτημα τοπικής παραδοσιακής φορεσιάς. Τα καπέλα φυλάσσονταν σε ειδικά κουτιά –καπελιέρες– που τα προστατεύουν από τη σκόνη και τη φθορά. Στην πόλη μας υπήρχαν καπελάδες-πιλοποιοί που κατασκεύαζαν εξαρχής καπέλα αλλά έφεραν και έτοιμα για να τους κάνουν μικροπροσθήκες καλλωπισμού. Ενδεικτικά αναφέρουμε αυτό του Μπαρμπουνάκη Κώστα στην οδό Εθν. Αντιστάσεως 22 και των αδελφών Γιακουμογιαννάκη στην οδό Τομπάζη 42, εξαιτίας του οποίου παρέμεινε αρκετά χρόνια η επωνυμία ολόκληρης της οδού ως «της Γιακουμογιαννάκη το στενό».

Καραχμιωζοπαίχτης

Η τοποθέτηση ενός παραπετάσματος (πανιού) και πίσω από αυτό, σε αμυδρό φως, να κινούνται φιγούρες, είναι ένα πανάρχαιο

έθιμο. Οι μαριονέτες αυτές, που τα μέλη τους συνδέονταν με λεπτή κλωστή και είχαν ευκινησία, ονομαζόταν *νευρόσπαστα*. Μετεξέλιξη τους απετέλεσε το θέατρο Σκιών και αντιπροσωπευτικό δείγμα τους είναι ο γνωστός μας Καραγκιόζης. Παλαιότερα οι ιστορίες του αποτελούσαν τη μοναδική με ομαδικό χαρακτήρα τόσο διαδεδομένη διασκέδαση των παιδιών.

Στη μικρή μας πολιτεία το επάγγελμα του караγκιοζοπαίχτη – του ανθρώπου δηλαδή που κινούσε τις μαριονέτες και τους έδινε φωνή– γνώρισε μεγάλη άνθηση και απέκτησε πολλούς μικρούς φανατικούς φίλους. Το πανί στηνόταν πρόχειρα, κυρίως σε κάποια ονομαστά καφενεία της εποχής και σε πλατείες, και οι φιγούρες προσέφεραν απλόχερα τη διασκεδαστική τους ιστορία σε μικρούς και μεγάλους. Οι παλαιότεροι θυμούνται την περβόλα Δαφνομήλη στην οδό Ρήγα Φεραίου 16, όπου δίνονταν παραστάσεις караγκιοζή. Γνωστός караγκιοζοπαίχτης ήταν ο Νώντας Λελεδάκης, που έκανε περιοδείες στα χωριά και συνήθιζε να δίνει παραστάσεις στα καφενεία του Πλατάνου. Ο Δημήτρης Φρυγανάκης, αν και ξεχώρισε για τις αθλητικές του επιδόσεις, απέκτησε τον τίτλο του γηραιότερου εθελοντή στη διοργάνωση των Ολυμπιακών αγώνων 2004, με σύνθημα «θα είμαι και εγώ εκεί», και τη λειτουργία γυμναστηρίου με δωρεάν είσοδο στη Ραδαμάνθυος 47, ήταν και αυτός ένας εξαιρετικός караγκιοζοπαίχτης.

Καφεζζής

Η έννοια της συγκέντρωσης των ανθρώπων, κυρίως των ανδρών, σε ένα κοινό χώρο συζήτησης, ανταλλαγής απόψεων και χαλάρωσης δημιούργησε τον θεσμό του καφενείου που, από την εποχή της Τουρκοκρατίας αλλά και τον 19ο και 20ό αιώνα, κυριάρχησε στην ελληνική πραγματικότητα και φυσικά στον τόπο μας. Τα επισκέπτονταν όχι μόνον άνδρες αλλά και ζευγάρια και οικογένειες κα-

μιά φορά. Όλοι απολάμβαναν μυρωδάτο ελληνικό καφέ, γλυκά του κουταλιού, λουκούμια αλλά και ρακί και ούζο με την παραδοσιακή γευστική συνοδεία.

Πολλά και ονομαστά καφενεία υπήρξαν στη μικρή μας πόλη. Ορισμένα από αυτά λειτουργούσαν και σαν χάνια, κουρεία, τσαγκαράδικα, καρβουνάδικα. Το καφενείο του Μανώλη Περπιράκη στην Π. Κορωναίου 36 είχε και ένα πατητήρι σε μια γωνιά, όπου εκεί ο ιδιοκτήτης «πατούσε» τα σταφύλια του και έφτιαχνε ρακί και κρασί. Το καφενείο του Μάρκου Αρμένη, που ήταν πολύ θρήσκος και έμεινε γνωστός για τις φιλανθρωπίες του, ήταν στη γωνία Μεσολογγίου και Αραμπατζόγλου. Το καφενείο του Χριστουλάκη ονομαζόταν «Το Υποβρύχιο» και βρισκόταν στην Εθνικής Αντιστάσεως 2. Ήταν υπόγειο –κάτω από ένα εστιατόριο– και πολύ πιθανά να πήρε αυτό το όνομα λόγω της θέσης του.

Λούστρος

Λούστρος ή λουστραδόρος ονομάζεται ο πλανόδιος που το επάγγελμα του είναι να γυαλίζει παπούτσια περαστικών. Στη δουλειά του λούστρου χρησιμοποιείται κασελάκι, που μέσα έχει τα βερνίκια και βούρτσες για το γυάλισμα των παπουτσιών. Σε αρκετές περιπτώσεις, ιδιαίτερα παλαιότερα (όπως φαίνεται και σε ταινίες του παλιού ελληνικού κινηματογράφου), οι λούστροι ήταν επί το πλείστον παιδιά ή έφηβοι. Μερικοί λούστροι έκαναν επίδειξη της δεξιοτεχνίας τους, προσφέροντας δωρεάν θέαμα στο κοινό, πετώντας τις βούρτσες στριφογυριστά στον αέρα, σαν ζογκλέρ, ή χτυπώντας τις ρυθμικά στο κασελάκι. Ο λούστρος μπορεί να ήταν και πλανόδιος κάποιες φορές. Ο λουστραδόρος είναι ένα επάγγελμα που έχει καταργηθεί στην Ελλάδα. Παρόλα αυτά υπάρχει ακόμη σε άλλες χώρες, όπως στη γειτονική μας Τουρκία.

Νερούλας

Στις αρχές του περασμένου αιώνα, η πόλη μας εξακολουθούσε να υποφέρει από έλλειψη νερού και άρδευσης. Το πρόβλημα έλυne ο νερούλας Βαγγέλης Ακτουδιανάκης, που χαράματα πήγαινε με τον αραμπά του στο μικρό υδραγωγείο της περιοχής του Κουμπέ, γέμιζε τις στάμνες του και στη συνέχεια, περνώντας τη «Μεγάλη Πόρτα», προμήθευε τα νοικοκυριά με γάργαρο, καθαρό, πόσιμο νερό, φωνάζοντας «Νερό Κουμπέεεε!!!!». Μέσα στην Παλιά Πόλη υπήρχαν ήδη κρήνες με τρεχούμενο πόσιμο νερό για τις ανάγκες των νοικοκυριών. Μερικές έχουν διασωθεί μέχρι και σήμερα και αποτελούν μνημεία άλλης εποχής και πολιτισμού, όπως είναι η κρήνη στην οδό Πατριάρχου Γρηγορίου, η κρήνη στην οδό Σμύρνης, κάτω από την καμάρα, και η Κρήνη Rimondi στην πλατεία Τίτου Πετυχάκη που είναι και η μεγαλύτερη.

Ομπρελάς

Ένα επάγγελμα που χάθηκε στον χρόνο είναι και αυτό του ομπρελά. Ο ομπρελάς, με τα λιγοστά εργαλεία του και μαύρο πανί, προσπαθούσε να επισκευάσει τις σπασμένες ομπρέλες, μπαλώνοντας ή αλλάζοντας μπανέλες, σε μια εποχή που οι άνθρωποι δεν πετούσαν ό,τι χαλούσε για οικονομικούς κυρίως λόγους. Ο ομπρελάς ήταν πλανόδιος και γυρνούσε στα χωριά. Στο Ρέθυμνο όμως υπήρχε ομπρελάς με σταθερό στέκι, απέναντι από το 1ο Δημοτικό σχολείο, γνωστό και ως «Τούρκικο».

Παγοπώλης

Το επάγγελμα του παγοπώλη ήταν να πουλάει πάγο και υπήρχε ως τη δεκαετία του 1970, κυρίως σε αστικά κέντρα. Ο παγοπώλης που-

λούσε τον πάγο περιφερόμενος στις γειτονιές, γιατί εκείνη την εποχή δεν υπήρχαν ηλεκτρικά ψυγεία για τη συντήρηση των τροφίμων. Περιδιαβαίνοντας με το ειδικά διαμορφωμένο κάρο, την κάροτσα ή το τρίκυκλό του, πουλούσε παγοκολόνες που κατασκευάζονταν με ειδική διαδικασία σε ανάλογα εργαστήρια, τα παγοποιεία. Τροφοδοτούσε όχι μόνο τα σπίτια αλλά και τα διάφορα μικρά μαγαζιά. Ο παγοπώλης φορούσε γάντια, για να μην παγώσουν τα χέρια του, και χειριζόταν ειδικό γάντζο-κοπίδι, με τον οποίο έπιανε τον πάγο, τον έκοβε και τον μετέφερε. Οι πάγοι τοποθετούνταν σε χτιστά ή ξύλινα ψυγεία εκείνης της εποχής, τις *παγωμιέρες*. Εκεί διατηρούσαν τα τρόφιμά τους οι οικογένειες και είχαν και δροσερό νερό το καλοκαίρι.

Παγωτατζής

Ο παγωτατζής είναι επίσης ένα πολύ παλιό επάγγελμα. Γνωστός πλανόδιος παγωτατζής του Ρεθύμνου ήταν ο Γιώργος Μιχαηλίδης, ο «Μερακλής» όπως τον έλεγαν. Φορούσε άσπρη ποδιά και άσπρο σκούφο και τριγυρνούσε με ένα χαρακτηριστικό τρίτροχο καρτσάκι να μοιράσει το παγωτό του, που έκανε ένα *πεννηνταράκι* (νόμισμα της εποχής). Έκανε την εμφάνισή του σε όλες τις εκδηλώσεις που μαζευόταν κόσμος και περνούσε από όλες τις γειτονιές της παλιάς πόλης, με τα πιτσιρίκια να ανυπομονούν. Το βράδυ σύχναζε στο καφενείο του Μάρκου Αρμένη, στην οδό Μεσολογγίου 2. Ο Κανακάκης έφερε παγωτό στο ζαχαροπλαστείο του, στην οδό Τσουδερών 27, και το διατηρούσε παγωμένο με χιόνι από τον Ψηλορείτη.

Παπλωμαζάς

Ήταν ένας ακούραστος βιοτέχνης που φρόντιζε με επιμέλεια την επιδιόρθωση των παπλωμάτων, κουβαλώντας αρχικά ο ίδιος τα ερ-

γαλεία του στα σπίτια των πελατών του. Το επάγγελμά του και-
ριο και απαραίτητο για την επιβίωση των νοικοκυριών, ήταν δύ-
σκολο και κουραστικό, με αποτέλεσμα αργότερα να στεγάσει τη
δουλειά του σε ειδικό χώρο, όπου με τέχνη και προσοχή συντηρούσε
τα παπλώματα, παράγοντας αργότερα και ο ίδιος μαξιλάρια και
στρώματα. Στην πόλη μας ευδοκίμησε η τέχνη αυτή και τα πα-
πλωματάδικα υποστηρίχθηκαν πολύ από το αγοραστικό κοινό. Τα
πιο γνωστά παπλωματάδικα ήταν αυτά του Νίκου Κούνουπα στον
Πλάτανο, απέναντι από την είσοδο της οδού Βερνάδου, και του Δη-
μήτρη Θωμαδάκη, στην οδό Αρκαδίου 167.

Παρασκευαστής φύλλου κρούστας και κανταΐφιού

Η πόλη μας διέθετε εργαστήρια παρασκευής χειροποίητου φύλλου.
Το παλαιότερο ήταν του Χαλβατζή, που ήταν και λουκουματζίδι-
κο και στεγαζόταν στην οδό Εθνικής Αντιστάσεως. Επίσης χαρα-
κτηριστικό είναι του Γιώργη Χατζηπαράσχου, στην οδό Βερνάρ-
δου 30, που λειτουργεί μέχρι σήμερα με τη βοήθεια της αγαπημέ-
νης συζύγου του Κατερίνας. Ο Χατζηπαράσχος μαθήτευσε δίπλα
στον Χαλβατζή. Στο εργαστήριο το αλεύρι κοσκινίζονταν προσε-
κτικά και με την κατάλληλη αναλογία νερού-αλατιού-αυγού και
ειδικό τρόπο ζυμώματος –φερμένο από την Ανατολή– μετατρέ-
πονταν σε φύλλο κανταΐφιού. Σε κεντρικό σημείο του καταστήματος,
το παρασκευασμένο πλέον φύλλο φυλάσσονταν προσεκτικά σε
στρώσεις καλά προφυλαγμένες, για να μην ξεραθεί.

Πραματευτής

Τα χρόνια που η διάθεση των προϊόντων του εμπορίου ήταν δύσκολη,
είτε από τις πόλεις στα χωριά, είτε από τις μεγαλουπόλεις στις μι-

κρότερες, τον ρόλο της μεταφοράς τους αναλάμβανε ο πραγματευτής. Είδη ρουχισμού, προίκας, πρώτες ύλες –κυρίως ραπτικής αλλά και κεντητικής–, καθώς και πλήθος μικροπραγμάτων της καθημερινότητας μετέφερε στην καρότσα του ο πραγματευτής. Διαλαλούσε τηνπραμάτεια του και ο κόσμος τον στήριζε πάντοτε. Στην πόλη μας, οι πραγματευτές εισέρχονταν από τις «εισόδους» της, τη Μεγάλη Πόρτα, από Νικηφόρου Φωκά και Πάνου Κορωναίου στο ύψος της Μικρής Παναγίας, Αρκαδίου και Παλαιολόγου στη Loggia.

Ράφτης ή Τερζής ή Σαλαβαράς

Δουλειά τους ήταν το ράψιμο της κρητικής παραδοσιακής φορεσιάς, χρησιμοποιώντας μεγάλες και μικρές βελόνες, δαχτυλήθρα, τον πήχη, κοφτερή ψαλίδα και το παλιό σίδερο με κάρβουνο. Η κρητική φορεσιά, τόσο η ανδρική όσο και η γυναικεία, αποτελούσε πάντοτε ένα σύμβολο ελευθερίας, ανδρείας και παράδοσης για τον τόπο μας. Μέχρι και τις αρχές του 20ού αιώνα ήταν πολύ συνηθισμένη η διατήρηση της κρητικής φορεσιάς, κυρίως από τους άνδρες. Αλλά και οι γυναίκες διέθεταν στολή με πολλά κεντήματα και βαρύτιμα υφάσματα. Το επάγγελμα του ράφτη στην πόλη μας το εξασκούσαν πολλοί. Γνωστοί οι αδελφοί Λαγκουβάρδουν στην οδό Δασκαλογιάννη 5, και ο Διαμαντάκης Βασίλης, στην οδό Τομπάζη 24. Η Σοφία Ηλιάκη, στην οδό Ραδαμάνθυος 16, και ο Δημήτρης Σταγκουράκης (Κορνάρου και Σουλίου) ασχολήθηκαν με το ράψιμο της κρητικής φορεσιάς.

Σαχμαζοποιός

Το άλογο αλλά και το ταπεινό γαϊδουράκι ήταν για πολλά χρόνια βασικό μεταφορικό μέσο, τόσο των ανθρώπων όσο και των αγαθών. Για την ίππευση των ζώων αυτών χρειαζόταν η κατάλληλη

«θήκη», η οποία ονομαζόταν *σαμάρι* και ο κατασκευαστής της *σαγματοποιός* ή *σαμαράς*. Η δουλειά τους επίπονη καθώς το σαμάρι στερεωνόταν στη ραχοκοκαλιά των ζώων και έφερε ειδική επίστρωση στο εσωτερικό του, για να μην τα πληγώνει. Ήταν στερεωμένο με ειδικά λουριά, πολύ προσεκτικά κατασκευασμένα, και έφερε τις ειδικές θήκες που ο αναβάτης στερέωνε τα πόδια του. Σαμαράδες υπήρχαν και στην πόλη μας και μάλιστα συγκεντρωμένοι όλοι μαζί στην οδό Τζάνε Μπουνιαλή, γνωστή ως «Πεταλάδικα». Στον αριθμό 22 έχει διασωθεί ταμπέλα καταστήματος της εποχής με είδη σαγματοποιίας. Στον ίδιο δρόμο ήταν συγκεντρωμένα τα πεταλάδικα (όπου οι τεχνίτες επιδιόρθωναν τα πέταλα των αλόγων) και τα *χαρκιδιά* (όπου οι χαρκιάδες κατασκεύαζαν σιδερένια εργαλεία). Χάρη στην τέχνη των ανθρώπων αυτών, οι συγκοινωνίες διευκολύνθηκαν, τα αγαθά διαδόθηκαν και οι άνθρωποι μπόρεσαν να εξελιχθούν και να προάγουν τα μέσα μεταφοράς τους.

Σαπωνοποιός

Παλαιότερα το ελαιόλαδο που δεν χρησιμοποιούσαν στο φαγητό το διέθεταν στις βιοτεχνίες παρασκευής σαπουνιού που είναι γνωστές ως *σαπωνοποιεία* ή *σαπουναριά*. Στους χώρους αυτούς, με ειδική επεξεργασία, το μετέτρεπαν σε σαπούνι. Οι ιδιοκτήτες αυτών των χώρων λεγόταν σαπωνοποιοί. Οι εργάτες κάθε σαπωνοποιίας είχαν καθορισμένο ρόλο (π.χ. καζανιάρης, κόφτης κλπ.) και πληρώνονταν συνήθως με εβδομαδιαίο μισθό. Ο σαπωνοποιός προσέφερε σημαντική στήριξη στην οικονομική ζωή της μικρής μας πόλης. Το ρεθεμνιώτικο σαπούνι είχε απήχηση στη διεθνή αγορά και γινόταν εξαγωγές στην Κωνσταντινούπολη, στη Σμύρνη, στη Μαύρη Θάλασσα και στην Τεργέστη. Ορισμένα είδη ρεθεμνιώτικου σαπουνιού είχαν διακριθεί σε διαγωνισμούς. Στο σαπωνοποιείο του Σκορδίλη, που σήμερα είναι σε ερειπωμένη κατάσταση στην οδό

Δ. Μοσχοβίτη 30, φτιάχτηκε το πρώτο αρωματικό σαπούνι στην πόλη. Ενώ στο σαπωνοποιείο του Παντζάρη, που βρισκόταν στην οδό Μεσολογγίου, στο σημερινό σινεμά «Απόλλων», εκτός από αρωματικά, κατασκευάζονταν άσπρα και πράσινα σαπούνια.

Στιβανός

Κατασκευαστής στιβανιών ή στιβανός. Το *στιβάνι* είναι η μπότα των κρητικών χωρών. Οι κρητικοί, όπως και οι ποντιακοί χοροί, έρχονται κατευθείαν από την αρχαιότητα, με χαρακτηριστικές κινήσεις και φιγούρες. Ο κατασκευαστής των στιβανιών ή στιβανός, όπως συνήθως λέγεται, είναι ένας βιοτέχνης, ο οποίος γνωρίζει πρωταρχικά τη χρήση του δέρματος. Παίρνει τα μέτρα του ποδιού από το γόνατο έως τον αστράγαλο, γιατί το στιβάνι δεν πρέπει να είναι εφαρμοστό στην κνήμη ούτε όμως και χαλαρό. Πρέπει να συγκρατεί το πόδι του χορευτή, ώστε να του παρέχει ασφάλεια όταν κάνει τις κινήσεις και τα βήματα (*ζάλα*) του ανδρικού κρητικού χορού. Το δέρμα κόβεται στο μέγεθος του καλουπιού που έχει ήδη κατασκευαστεί, βάφεται με ειδική τεχνοτροπία και συρράβεται επίσης με ιδιαίτερο τρόπο. Τα στιβάνια έχουν δύο χρώματα, το μαύρο της χειμερινής ή πένθιμης στολής, και το λευκό της καλοκαιρινής (σφακιανής) φορεσιάς. Είναι όλα χειροποίητα, με τη διαφορά ότι στις μέρες μας η επεξεργασία των δερμάτων γίνεται πλέον με εντελώς βιομηχανικό τρόπο. Η ανθεκτικότητα του στιβανιού είναι η πρώτη υπόθεση της ύπαρξής του, καθώς δοκιμάζεται έντονα η αντοχή του όταν κρητικοί χοροί, όπως π.χ. ο Πεντοζάλης, χορεύονται μόνο από άνδρες, οι οποίοι στα πρώτα βήματα της εκκίνησης χτυπούν με δύναμη το ένα πόδι στο έδαφος. Γι' αυτό το επάγγελμα του στιβανού ήταν περιζήτητο σε άλλες εποχές, δεν υπήρχαν πολλοί και η αμοιβή τους ήταν υψηλή. Στην πόλη μας οι στιβανάδες ήταν συγκεντρωμένοι στην οδό Σουλίου, που ονομαζόταν και «Στιβανάδικα».

Συλλέκτης και συσκευαστής αλατιού

Στον εμπορικό κόσμο, η διασφάλιση μιας επιχειρηματικής δραστηριότητας με σκοπό την αποκλειστική παραγωγή και πώληση ενός προϊόντος λέγεται *μονοπώλιο*. Στην πόλη μας υπήρξαν πρωτοποριακοί άνθρωποι που με θάρρος και επαγγελματισμό είχαν μονοπώλιο σε διάφορες εμπορικές δραστηριότητες, όπως π.χ. το εμπόριο και η εισαγωγή ξυλείας και βαμβακιού στα 1920, η δημιουργία τοπικού εργοστασίου παραγωγής συγκεκριμένου φαρμάκου κ.ά. Έτσι έγινε πράξη η σκέψη της συλλογής, συγκέντρωσης και συσκευασίας αλατιού, που το μάζευαν από τις αλυκές της παράκτιας ζώνης της πόλης, το συγκέντρωναν και το συσκεύαζαν σε συγκεκριμένους χώρους, απ' όπου γινόταν και η διάθεσή του στους χονδρέμπορους της εποχής. Οι χώροι αυτοί ονομάστηκαν Αλατσάδικα και βρίσκονταν στην οδό Χατζηγηγοράκη 7-9.

Ταχυδρόμος

Σε περασμένες εποχές η επικοινωνία των ανθρώπων δεν ήταν τόσο εύκολη όσο σήμερα. Όταν υπήρχε απόσταση χρησιμοποιούσαν τον γραπτό λόγο, τη λεγόμενη *επιστολή* ή, πιο απλά, το *γράμμα*. Το επάγγελμα του ταχυδρόμου ασκούσε ο άνθρωπος που παρελάμβανε και μοίραζε τις επιστολές και στη συνέχεια άνοιγε με ειδικό τρόπο τα μεγάλα μπλε κουτιά, που βρίσκονταν σε καίρια σημεία της πόλης, έπαιρνε το περιεχόμενό τους και το μετέφερε μέσα στη μεγάλη του τσάντα στο Ταχυδρομείο για να αποσταλεί. Ο ταχυδρόμος στην πόλη μας απολάμβανε την εκτίμηση και τον σεβασμό των κατοίκων της και όλοι, μικροί και μεγάλοι, όταν τον έβλεπαν να κινείται βιαστικά για να προλάβει τη διανομή, φρόντιζαν με κάθε τρόπο να διευκολύνουν το έργο του και να μην τον καθυστερούν. Στο Ρέθυμνο αρχικά λειτούργησε το Ρωσικό –προσωρινό– ταχυ-

δρομείο, αλλά μόνο για τρεις μήνες, έπειτα το Γαλλικό, στην οδό Αρκαδίου 200, και, τέλος, το Ελληνικό, στη συμβολή των οδών Αρκαδίου και Χατζηγηγοράκη.

Τελάλης

Η λέξη *τελάλης* ή *ντελάλης* έχει ξενική προέλευση και αναφέρεται σε εκείνους που είχαν ως επάγγελμα να διαλαλούν και να κηρύσσουν δημοσίως νέα που αφορούσαν τον λαό, όταν ακόμα δεν υπήρχαν τα μέσα ενημέρωσης. Άνθρωποι με δυνατή και καθάρια φωνή ειδοποιούσαν τους συντοπίτες τους ημερησίως για κάθε σημαντικό γεγονός που συνέβαινε στον κοινωνικό περίγυρο. Στο Ρέθυμνο υπήρχαν οι τελάληδες Σαράφης, Ζαμφώτης και ο Μπενταφούτης. Έβγαιναν σε πολυσύχναστα σημεία της πόλης και έκαναν τις ανακοινώσεις τους:

«Ακούσατε, ακούσατε!!!!!! Ο χασάπης έσφαξε ένα μοσχάρι!!! Να πάτε να αγοράσετε!!!»

«Ακούσατε, ακούσατε!!!!!! Ο κινηματογράφος απόψε προβάλλει την ταινία, *Ο Καρνοθραύστης*!!! Μην τη χάσετε!!!!»

«Ακούσατε, ακούσατε!!!!!! Στην πρωτεύουσα θα φιλοξενηθεί για λίγες μέρες ο Βασιλιάς της Αγγλίας!!!!»

Τεχνιώς με ειδίκευση στην ηλεκερυνίηση («Ηλεκερυνή»)

Το ηλεκτρικό ρεύμα δύο αιώνες πριν ήταν πολύ δύσκολο να διαδοθεί σε όλες τις κατοικημένες περιοχές. Στην πόλη μας μία ομάδα ανθρώπων με πρωτοπόρα σκέψη ίδρυσαν μια ιδιωτική εταιρεία παραγωγής ηλεκτρικού και έτσι το ρεύμα ήλθε στο Ρεθυμνάκι μας πολύ νωρίς. Η Ηλεκτρική ήταν το πρώτο εργοστάσιο ηλεκτροπαραγωγής στην Κρήτη και ιδρύθηκε το 1923. Στην αρχή φωτί-

στηκαν οι κεντρικοί δρόμοι και σιγά-σιγά το ρεύμα έφτασε σε μαγαζιά και σπίτια. Η Ηλεκτρική βρισκόταν στην οδό Ξανθουδίδου και Μελισσηνού (σήμερα ξενοδοχείο «Fortezza Hotel»).

Υπαίθριος Φωτογράφος

Πριν από αρκετά χρόνια (έως το 1955 περίπου) δεν υπήρχαν φωτογραφεία και η λήψη φωτογραφιών δεν ήταν μια απλή διαδικασία, όπως γίνεται σήμερα με τις ψηφιακές κάμερες και τα κινητά τηλέφωνα. Φωτογραφίσεις έκανε ο υπαίθριος φωτογράφος. Έστηνε τη μηχανή του πάνω σε ένα τρίποδο, τοποθετούσε μια πλάκα, έμπαινε πίσω από ένα μαύρο πανί, σαν σακούλι, έδινε οδηγίες για τη λήψη και έβγαζε τη φωτογραφία. Στη συνέχεια την εμφάνιζε, βουτώντας την πλάκα σε ένα κουβά με νερό. Οι πλανόδιοι φωτογράφοι δούλευαν μόνο όσο είχε ήλιο και συχνά μετέφεραν τον βαρύ εξοπλισμό τους σε χωριά, για να φωτογραφίσουν τις εκδηλώσεις. Γνωστοί πλανόδιοι φωτογράφοι ήταν ο Λαγουδάκης και ο Αναστασιάδης, που έκαναν φωτογραφίσεις στον Κήπο. Επίσης γνωστός υπαίθριος φωτογράφος ήταν και ο Κουτρουλής, που έστηνε τη φωτογραφική μηχανή του μπροστά στο Ωδείο, στην οδό Βερνάρδου.

Φούρναρης

Ένα επάγγελμα απαραίτητο για τη διαβίωση των ανθρώπων, ειδικά στα περασμένα χρόνια, ήταν αυτό του φούρναρη επειδή πολλά σπίτια δεν είχαν φούρνο. Οι φούρνοι λειτουργούσαν με ξύλα, τα οποία άναβαν πολύ πρωί για να δεχτούν το ζυμωτό ψωμί που με ξεχωριστή φροντίδα είχε ετοιμαστεί. Μετά το ψήσιμο του ψωμιού, ο φούρναρης έψηνε σε χαμηλότερη θερμοκρασία λαχταριστά κουλουράκια αλλά και το φαγητό που έφερναν σε ταψιά οι νοικοκυραίοι, ιδιαίτερα τις Κυριακές και τις γιορτές. Οι γειτονιές της

παλιάς πόλης μοσχοβολούσαν. Αξίζει μια βόλτα στον φούρνο του Σπανουδάκη, που βρίσκεται μέχρι σήμερα στην οδό Νικηφόρου Φωκά 93, για να θαυμάσουμε τα γλυπτά αρτοποιήματά του. Από τα πιο παλιά χρόνια, γνωστός είναι ο φούρνος του Χαραλάμπη Μπιρλίρου, που βρισκόταν στην οδό Αγίας Βαρβάρας 51, απέναντι από την εκκλησία, και έψηνε ευδιαστά φαγητά και γλυκά. Πάνω από τον φούρνο ήταν το σπίτι του και η γυναίκα του έπλεκε κάλτσες. Δίπλα στην εκκλησία, στον αριθμό 26, ήταν ο φούρνος του Σκαλίδη, που έφτιαχνε μόνο κουλούρια. Με ένα πενήνταράκι –νόμισμα της εποχής– έπαιρνες δύο.

Χανιτζής (χάνι)

Ο χανιτζής ήταν ιδιοκτήτης του πανδοχείου, το οποίο ονομάζονταν χάνι και είχε πάρει την ονομασία του από την περσική λέξη χαν, που σημαίνει ξενώνας. Το επάγγελμα του χανιτζή διασώθηκε μέχρι τις αρχές του 20ού αιώνα. Τα χάνια βρίσκονταν κυρίως σε απομακρυσμένες περιοχές αλλά και μέσα σε πόλεις. Προσέφεραν στέγη, τροφή και διανυκτέρευση στους ταξιδιώτες και στα ζώα τους. Στην πόλη μας γνωστά χάνια ήταν του Αβατζού, στην Τζάνε Μπουνιαλή 17, του Κατριτζιδάκη, στο αδιέξοδο δρομάκι πίσω από το καφενείο του στην οδό Κ. Παλαιολόγου 30, όπου επιδιόρθωνε και τα πέταλα των ζώων, και το «Χάνι της Γραβιάς», στην οδό Μελχισεδέκ 2. Ο ιδιοκτήτης του, Παντελής Τζανουδάκης, είχε παραγγείλει την ταμπέλα στον γνωστό ζωγράφο της εποχής Γαληνό.

*Το παρόν έντυπο τυπώθηκε
με την ευγενική χορηγία
της εταιρείας*

Λεωφ. Κουντουριώτη 138, Ρέθυμνο 741 33 | 28310 22867 • 28310 55573
Εγκαταστάσεις: 5ο χλμ. επαρχιακής οδού Ρεθύμνου-Αμαρίου | 28310 27517 • 28310 27617
info@kalaitzakis.net | www.kalaitzakis.net

